

Příběh o tajemství a mlčení,
o volbách, které v životě mlčíme

Linda Olsson
Sonáta
pro Miriam

VYŠEHRAĐ

SVĚTOVÁ
PRÓZA

Linda Olsson
Sonáta pro Miriam

Linda Olsson
Sonáta
pro Miriam

VYŠEHRAD

Ze švédského originálu Sonat till Miriam
vydaného nakladatelstvím Albert Bonniers Förlag v roce 2008
(ve spolupráci s Partners in Stories Stockholm AB, Sweden)
přeložila Jana Svatošová
Typografie Vladimír Verner
Odpovědná redaktorka Marie Válková
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2016 jako svou 1519. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 170 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-715-1

Sonat till Miriam
Copyright © Linda Olsson, 2015
Published by arrangement with Partners
in Stories Stockholm AB, Sweden
Translation © Jana Chmura Svatošová, 2016

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

Maxovi, Felixovi a Andréovi

„Člověk ale musí najít slova,
neboť beze slov neexistuje téměř nic...“

*Szymon Laks, z předmluvy
k „Hudbě z jiného světa“*

I

Lekce ticha

Když motýl
někdy příliš prudce
složil křídla
ozvalo se: ticho, prosím!

Jakmile pírko
vyplašeného ptáka
zavadilo o paprsek světla
ozvalo se: ticho, prosím!

Tak se naučil
nehlučně pohybovat
slon po bubnu
člověk po zemi

Němě se stromy
vzpínaly nad poli
stejně jako vstávají
vlasy na hlavě hrůzou

Tymoteusz Karpowicz

L ● ● ● **Ted' jsem tedy zde**, v Krakově, ve městě, kde můj život započal. Stojím na malém balkonu, dívám se na Vislu a chystám se vydat na ranní procházku.

Je jaro, den je vlahý a slunečný, prodchnutý měkkým světlem starého světa. Je to laskavé světlo, nebo prostě jen napomáhá tím, že moje vlastní vzpomínky i vzpomínky města zahaluje závojem. Nedohlédnu daleko – řeka i krajina za ní se ztrácejí v lehkém oparu. Za příznivého počasí, ve dnech jako je ten dnešní, se obvykle procházím v parku Planty a na chvíli tam usednu na lavičku. Ráno bývám v parku většinou sám, pozoruji lidi, kteří spěchají do práce, a na ulici zaplněné tramvaje. Odpoledne bývá na lavičkách plno: staří muži, sedící opření o své hole, studenti se svými knihami, líbající se páry, maminky s kočárky, lidé venčící psy. Nejsou tu však žádní běžci, žádní skejtaři. Park i lidi v něm obklopuje pokojná, důstojná atmosféra.

Jsem nyní tady, ve městě, kde jsem se narodil. V Krakově. A cítím v duši smír. Myslím, že to chápeš, Cecílie. Také jsi našla místo, kde jsi došla smíru, nemám pravdu? Tady jsem obklopen životem. Zvuky. A už si nepřipadám stranou. Přestože tu mám pouze pár přátel, zažívám tu silný pocit sounáležitosti. Ano, pocit pokoje.

Po všech letech jsem se konečně rozhodl, že oddělím práci od domova, a nad obchodem s hudebninami na Starém městě jsem si najal studio. Děním se o ně se skupinou mladších hudebníků, ale mají vlastní prostory a dobře se shodneme. Líbí se mi pomyšlení, že jsou v blízkosti mladí lidé. Je zajímavé, že hudební tvorba je v současnosti tak tichý proces. Z jejich místností se neozve ani hlásek, vyjma pátků, kdy se za nimi zastavují přátelé a trochu popijí, než se pak večer společně vydají ven. Hudba je uvězněna v našich počítačích, v našich studiích a hlavách.

Možná tu jsem dnes příliš brzo – park je ještě tišší než obvykle. Moc dobře nespím, a když se vzbudím – a občas to bývá velmi brzy – okamžitě vstanu. V současnosti nenosím náramkové hodinky – žádný určitý čas dodržovat nemusím. Snažím se sžít s vlastním tělem a nechávám je, aby udávalo tempo. Když míjím kostel, ke svému překvapení zjistím, že je teprve krátce po sedmé. Světlo je jiné, než jsem čekal, a tak se procházím o trochu déle než obvykle, na jih po východní straně, a teprve pak usednu na lavičku a čekám, až se slunce vyhoupne nad koruny stromů. Pozoruji paprsky, jak se prodírají rašícími lístky a na zemi malují mihotavý vzor. Pohled mi padne na štěrku u mých nohou. V tomto městě příliš odpadků není. Možná není natolik blahobytné, aby si mohlo dovolit tolik toho vyhazovat. Avšak tady na zemi zrovna u špiček mých bot leží sponka. Sehnu se a ten drobný předmět zvednu. Držím ho v dlani a sevřu jej prsty.

A vzpomenu si na jinou sponku.

Vzpomínky se na mě pojednou jen valí a zápasí o mou pozornost. Kupodivu si vzpomínám jen na odraz té události. Ne na tu původní, ale vzpomínku na ni rok poté, co k ní došlo. Snad tento jakoby zřasený proces umožňuje jakési pochopení nepochopitelného. Nevím. Mám ale hlavu plnou vlastních tehdejších myšlenek, které uvedla do chodu zcela jiná sponka. A také zvuku dceřina hlasu. Hlasu naší dcery.

Vzpomínám si i na ticho. Selektivní ticho předtím a naprosté ticho, které se rozhostilo potom. Ticho mě obestíralo už na samém počátku a žil jsem s ním tak dlouho, až se stalo mou součástí. Neexistovaly žádné odpovědi a tedy ani prostor pro otázky. Když na to teď pomyslím, připadá mi neskutečně hrozné, že jsem se s tím tak samozřejmě smířil. Že jsem téměř šedesát let žil v tak ohlušujícím tichu a že jsem si ho pozvolna osvojil.

Zvuky nejsou vždy opakem ticha. Zvuky se mohou vznášet nad propastí ticha a maskovat je. Možná tomu tak bylo i s mou hudbou. Tvořil jsem ji, abych zakryl ticho.

Kdy jsem to vlastně začal naslouchat zvukům? Kdy jsem začal slyšet unikající hlasy, jejichž absence tvořila jádro mého bytí, jako slepá skvrna v mém oku?

Kdybych vyzdvihl jeden specifický tón z hudby, kterou se právě snažím skládat, mohl by patřit kamkoliv. Avšak tam, kde se nachází, kam jsem ho umístil, následuje to, co předcházelo, a vede k tomu, co teprve přijde. Bez něj by celek nepůsobil tak, jak působí. Jako skladatel musím mít povědomí o každém specifickém tónu, abych dokázal stvořit celek. Stejně jako barvy na malířově paletě jsou tóny naprosto svébytné, když jsou ale umístěny do určitého díla, jejich specifičnost splyne s celkem. Musejí se vybrat pro to, jaké jsou – červené, žluté, modré – avšak s vědomím jejich kombinačního potenciálu. Je nezbytné znát jednotlivé součásti, aby se dosáhlo celistvosti. Platí to o hudbě, o výtvarném umění a řekl bych, že i o samotném životě. Když nasloucháte hotové skladbě nebo když žijete svůj život, spojí se jednotlivé součásti a stvoří celek, který se příliš snadno považuje za samozřejmost. Avšak teprve tehdy, když vezmete v potaz jednotlivé součásti, můžete tomu zázraku porozumět. Trvalo mi téměř celý život, než jsem začal hledat zvuky, tóny, které udávají hudbu mého života. A vyžadovalo to oběť, která byla tak nesmírná, že smetla stranou vše, co dávalo mému životu smysl. V nastalém naprostém tichu jsem však

nakonec uslyšel první samostatný tón, a pak pomalu následovaly ostatní.

Specifickým tónem, který se stal počátkem té hudby, byl den, kdy jsem se rozhodl projít se po Aucklandu, tehdy jsem to však ještě nechápal. Když jsem na parkovišti pod muzeem zaparkoval kolo a chvíli tam postál, abych se potěšil jasným únorovým sluncem, které zaplavovalo zemi beze stínů, neměl jsem tušení, jak strašlivý význam ten den nabude.

Ne, bylo to trochu jinak. Chci být přesný. To celé bylo uvedeno do chodu ještě dříve téhož rána. Začalo to hlasem mé dcery.

Vzpomínky jsou nespolehlivé. Nosím v sobě vzpomínky, které jsou nyní tak opotřebované, že naprosto nedokážu určit, zda jsou skutečné. Jsem přesvědčený, že se utvářely způsobem, jakým jsem s nimi nakládal. Posedlým zaobíráním se některými z nich. Navíc se k nim přidávají vzpomínky, které pro mě zachovali jiní lidé a které mi zprostředkovali po velmi dlouhé době. Nejsem absolutně schopen určit jejich pravost, musím je ale přijmout jako dary a pokusit se včlenit je do svých vlastních. Společným působením mi dávají jakousi minulost. Pokrývku sešitou z různobarevných kousků: některé jsem vytvořil sám, jiné jsem dostal a další jsem zase našel náhodou. Je děravá v místech, kde chybí dílky, které nikdy nenajdu. V tuto chvíli se na ní začíná rýsovat celkový vzor, přesto se jen obtížně dobírám jeho interpretace.

Jsem teď tady, ve městě, které v mém životě vytváří tichou kulisu. V Krakově. Na rozdíl od pana Liebermanna, se kterým každý čtvrtek hrávám šachy, nedoufám, že někoho potkám. Proto tu nebydlím. Možná je tomu právě naopak. A v tom případě tady možná nezůstanu navždy. Právě teď je ale pro mě tím pravým místem. Pracuji. Přemýšlím. Dovoluji si vzpomínat. Vzpomínám na ty, které miluji, a tak jsou tady se mnou.

„No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!“

Kdybych lépe poslouchal, uslyšel bych něco víc? Mohl jsem to zaslechnout v lehkém sladkobolu, který setrval po hudbě

hrající v pozadí? Spatřit to ve světle, které zaplavovalo dceřinu tvář? V ladném pohybu ruky? Mohl jsem pachuč toho ucítit v hořké kávě?

Měl jsem si uvědomit, že se ta scéna ve vší své všednodenní banalitě stane jiskřivým crescendem vzpomínek, na kterém nyní budu jakýsi druh života?

2 ● ● ● **Myšlenky se chtějí ubírat tím směrem** a já je nechám volně plynout. Na lavičce v parku na druhém konci světa sevřu prsty kolem drobné sponky a v tu chvíli se ocitnu zpátky na verandě svého domova na ostrově Waiheke Island. Na Novém Zélandu. Rok po oné sobotě.

Vyšel jsem tehdy na verandu, jako jsem to dělával každé ráno, co jsme ji nechali postavit. Avšak za ten prošlý rok pozbyl nezapomenutelně krásný výhled na moře na přitažlivosti. Už jsem ho prostě neviděl. Už jsem nedokázal vidět za vlastní nitro. Nyní jsem na verandu vycházel čistě ze zvyku, bez jakýchkoliv očekávání a tedy i bez prožitků.

Krom toho konkrétního rána, kdy mi zrak padl na drobný předmět, který uvízl mezi dvěma prkny podlahy verandy. Když jsem se sehnul a zvedl ho, viděl jsem, že ta úzká sponka je rezavá. To už uběhlo tolik času? Držel jsem ji mezi prsty a bolest, která za ten rok trochu vybledla, vyrazila s takovou silou, že jsem zalapal po dechu a ztěžka polkl, jako bych skočil do ledové vody. Vytáhla s sebou na povrch všechno, ale především slova.

No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!

Předtím jsem byl neustále obklopen známkami její existence. Čerstvými stopami, které po sobě zanechávala. Drobtý

chleba, punčochy, knihy, papíry, tužky, svorky. Někdy jsem to nechal tak, jindy mě to rozčílilo. Naprosto jsem ale nechápal, jak nesmírně cenné se pro mě jednou stanou. Když jsem pak pochopil jejich neskonalou hodnotu a že jsou to věci hodné uchování a docenění, bylo jich tak zoufale málo. A já je časem nashromáždil, jednu po druhé, dokud už žádná nezbyla. Rezavá sponka musela být jednou z úplně posledních. A co bude pak?

Vzhlédl jsem a pohlédl na moře. Ráno bylo na vrcholící léto nezvykle chladné, nehybné a tiché, a ve vzduchu byl cítit blížící se déšť. Ráno působilo podivně mírně, anonymně. Mělo datum, desátého února, ale ještě žádnou osobnost, žádný charakter. Mám za to, že jako každý nový den měl i tento v sobě potenciál. Moře již bylo poseté rozvernými plachtanicemi, které křižovaly rozlehlou vodní plochou. Ozývaly se i zvuky. Neúnavné, neviditelné cikády. Šustění listů kapradiny pod verandou. O něco dál tlumený hukot moře. Křik racků vysoko nad hlavou. Avšak stejně jako samotný den, i zvuky zněly vzdáleně, neosobně, příliš všedně, aby upoutaly mou pozornost. Zachytil jsem je, ale nevyvolaly ve mně žádné city, žádnou energii.

Zastrčil jsem sponku do kapsy a vešel dovnitř, abych si uvařil kávu. Přestal jsem si připravovat skutečnou kávu, stejně jako jsem upustil od většiny složitých rutin. Nalil jsem vodu do konve, přivedl do varu a přelil jí tři kávové lžičky rozpustné kávy v hrnku, který jsem si odnesl zpátky na verandu. Jediné zbylé lehátko zavržalo, když jsem do něj usedl. Jako by můj vztah ke křeslu byl jakýmsi závodem, kdo z nás vydrží déle. Kdo se rozpadne dřív.

Otáčel jsem šálkem v rukou. Káva nevoněla; byla to prostě jen vařící tekutina bez chuti. Postavil jsem šálek na zem a znovu jsem vyndal z kapsy sponku. Jak známo, vůně, zvuky a chutě mají schopnost vyvolat vzpomínky. Já jsem ale nikdy nepochopil, jak nesmírnou sílu mohou v tom ohledu mít i konkrétní předměty. Díval jsem se na sponku ve své dlani a vzpomínky se

na mě valily s téměř nesnesitelnou naléhavostí. Téměř nesnesitelnou. Takhle ale ne. Buď jsou jevy nesnesitelné, nebo nejsou. Žádné téměř neexistuje. A tyto vzpomínky nesnesitelné nebyly. Uvítal jsem je. Oddal jsem se jejich oslnivé intenzitě, palčivé bolesti v drahocenných chvílích, kdy se obrazy hrnuly zpět. Vůně, hudba.

Jako bych si svou bolest spíš jen pamatoval, než ji prožíval. Vzpomenu si na trýzeň, když mě toho dne na verandě zaplavovaly vzpomínky. Teď už mi zbyly jen vzpomínky na mé pocity, ne pocity samotné. Toho dne city stále ještě žily, bolest byla skutečná. Nyní ji pozoruji a vidím každý sebemenší detail, ale neúčastním se jí, nesdílím ji. Moje vlastní bolest je navždy zápenatělá. Nosím ji v sobě, ale už není živá.

Přesto sleduji muže, kterým jsem kdysi byl, a pojednou cítím chuť jiné kávy. Kávy, kterou jsem pil, když jsem ještě žil a uměl se z takových věcí radovat. Vidím najednou Mimi, jak stojí ve dveřích a snaží se navléknout si batoh. V pozadí hraje Martynovova skladba *Come in!* Vzduch voní slabě mořem a lakem na nehty. Mimi si je nalakovala těsně před odchodem. Držím šálek kávy v rukou a pomalu do něj prstem pořukávám do rytmu.

No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!

Usměje se a pošle mi vzdušný polibek, otočí se a odchází. Moje Miriam, Mimi, moje dcera. Naše krásná dcera. Pak za sebou zavře dveře a rozhostí se ticho.

Na verandě toho dne o rok později jsem přemýšlel, jestli v tu chvíli bylo v mé moci chod života změnit. Těsně předtím, než Mimi odešla. Přemýšlel jsem, zda jsem ji tehdy mohl zadržet, nějak ji zaměstnat. Kdybych například upustil šálek. Malá nešťastná náhoda, lehká popálenina, kdy by mi horká káva potřísnila nohu, pozdrželo by ji to natolik, aby se pozměnila budoucnost? Kdybych jednal tehdy, místo o pár hodin později? Kdybych řekl: „No tak! Počkej chvíli! Půjdu s tebou!“ Jistě, v tu chvíli bylo v mé moci průběh událostí změnit. Tehdy jsem se takovými myšlenkami trýznil. Teď už ne. Dívám se na sebe,

jaký jsem tehdy byl, a s tím mužem soucítím. Vidím, jak sám sebe mučí, a na okamžik pociťuji úlevu, že sám v takové situaci už nejsem. Předpokládám, že to znamená, že jsem došel k jakémusi přijetí nepřijatelného.

Toho dne, kdy moje dcera stála přede mnou, jsem jí totiž také odpověděl vzdušným polibkem, lehkým zamáváním a pak už byla ze dveří, když předtím po sobě zanechala slova.

No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!

Setrvala mi v zátylku jako hudba, aniž bych je mohl ovládat, a tu a tam se svévolně vynořila. Musela mi ale utkvět, protože o pár hodin později jsem udělal, co Mimi navrhla. S mírným očekáváním jsem skočil na kolo, dojel do přístavu a poledním přívozem doplul do Aucklandu. Nevěděl jsem ale, že už započalo jiné drama. Drama, které všechno zničí, a ponechá mě jen s popelem vlastní existence pomalu se snášejícím k zemi.

3 ● ● ● S Mimi jsme žili jednoduše.

Jednoduchost se podceňuje. Vědomě lze vytvořit složité žití, vykalkulované, avšak nedá se docílit jednoduchosti. Tu člověk musí dostat do vínku, a stejně jako nevinnost zmizí v téže chvíli, kdy si ji uvědomí. Žil jsem v šťastné nevědomosti svého štěstí.

Z nynější perspektivy vidím sebe sama, jak šlapu na kole po klikatých cestách z obou stran lemovaných mírnými kopci. Pamatuji se, jak jsem se toho dne cítil: lehce a mírně vzrušeně. Plný života. A tak namyšleně přesvědčený, že mám na štěstí právo.

Myslím na to sobotní dopoledne, když sedím na lavičce tady, v jiném světě. A myslím na zbytek toho dne. Posledního dne mého života.

Co mám teď, je zcela jiné. Utrpěl jsem neodvolatelnou ztrátu. Stále ještě mohu pozitivně nahlížet na svůj život před ní, ale upřímně mohu říct, že už netruchlím. Nevím zcela přesně, jak popsat stav svého žití. Později mi začalo připadat, že jsem cosi získal, že se má ztráta stala přínosem. Můj zármutek se mohl stát jádrem, kolem kterého se teď točí můj život. Myslím, že jsem dosáhl stavu většího prozření, nové úrovně, na co se

zaměřit. Změněná perspektiva zabarvila všechno, co dělám, všechno, co prožívám. Putoval jsem daleko, abych toho docílil, a nejsem si jistý, že ta cesta už je u konce.

Pořád ještě si pamatuji, jaké bylo, cítit se plný života.

4 ● ● ● Mimi odešla a dům byl pojednou prázdný.

Vyšel jsem na verandu a postavil se k zábradlí. Jedním z prvních projektů, do kterých jsme se po stěhování pustili, byla stavba verandy. V létě jsme na ní prakticky bydleli a dveře jsme nechávali neustále otevřené. Jako by přechod mezi vnitřkem domu a venkem přestal existovat. Waiheke Island je místem, kde domy nejsou tak důležité jako verandy. Jako by tam člověk musel žít s přírodou, lidská existence se tu jeví dočasná a velké stavby neopodstatněné.

Tvůj dům na tvém ostrově se v nejmenším nepodobá mému na Waiheke. Můj dům leží v skrytu, drží se v pozadí. Ne samotný dům, ale jeho zasazení mě jako první upoutalo, a to jsem měl i po celou dobu na zřeteli. Výhled. Vůně. Zvuky. Dům byl jako naše druhá kůže. Žil s námi, když byla venku zima, udržoval nás v teple, když bylo vedro, chladil nás. Rozpínal se a pojímal do náruče celou naši existenci. Nepřikládali jsme mu ale žádnou větší váhu. Na rozdíl od mého domu je ten tvůj velmi starý. Na každém kroku z něj dýchá minulost. Potřebuje péči a společnost. Věřím, že do své náruče pojme i tvůj život, ale spíš jako kus oděvu. Myslím, že Novozélandčané pohlížejí na své domy jinak. Milují život venku a vždy mu dávají přednost. Jako by neměli potřebu se schovávat. Časem jsem začal

na svůj dům pohlížet stejně a byl to velmi osvobozující pocit. Trochu jako koupat se nahý.

Toho dne mi zrak padl na Miminy šortky na podlaze, kde je nechala ležet, když se den předtím převlékla. Nechávala po sobě stopy, kam se jen hnula. A nejenom hmatatelné. Málokdy opouštěla mé myšlenky. Byla tím vřelým středobodem, kolem něhož se točil můj život. Když jsem se sehnul, abych ten kus oděvu zvedl, ozval se ve mně její hlas.

No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!

Když jsem ještě učil na Hudební fakultě Aucklandské univerzity, jezdíval jsem časným ranním přívozem, hodinu plavby jsem věnoval přípravě na lekce toho dne, ve městě jsem vystoupil, nasedl na kolo a šlapal do univerzitního areálu. Po skončení pracovního dne jsem vykonal stejnou cestu opačným směrem. Striktní rozvrh, který byl nezbytný, když byla Miriam malá, jsem si nakonec zažil. Stávalo se jen velmi zřídka, že bych ve městě zůstal. A Mimi měla pravdu, nikdy jsem nevěnoval čas tomu, abych je prozkoumal. Těšil jsem se na víkendy, když ale přišly, nepracoval jsem, ani neodpočíval. Ze své židle ve studiu jsem viděl na moře a toužil jsem se na ně vydat s plachetnicí. Na moři jsem zase myslel na práci. Skutečně jsem nikdy nepodnikl nic vzrušujícího.

Rok předtím jsem si snížil počet vyučovacích hodin, abych se mohl více věnovat skladbě, a dny přede mnou se pojednou jevily beztvaré a bezduché, a v některé jsem nevykonal práci žádnou. I když se víkendy nelišily od zbytku týdne, připadaly mi obzvlášť nepříjemné. Jako bych si už nezasluhoval se z nich těšit.

Toho sobotního rána jsem ale přece jen odešel z domu, skočil na kolo a rozjel se dolů k přívozu. Nebe bylo jasně modré, takovou tou modří natřenou rychlými tahy štětcem, která je Aucklandu vlastní, a lehký vánek byl prosycen solí. O něco později, když už jsem stál u zábradlí na horní palubě přívozu a díval se na moře, zatímco mi prsty vyťukávaly rytmus první věty rozpracované partitury, pojednou mě zaplavila radost.

Možná to bylo zcela prostě uspokojení, že jsem se dokázal pohnout z domu. Pocit, že dělám něco nezvyklého, možná dokonce i vzrušujícího.

Když teď sám sebe vidím, jak tam tak stojím v jasné sluneční záři, připadá mi to absurdní. Ta namyšlená a naprostá absence zlého tušení mě děsí. Mé radostné očekávání se mi jeví groteskní. Ale tehdy, kdy se to odehrávalo, obrátil jsem tvář ke slunci a cítil na pokožce vítr. A skutečně si myslím, že jsem byl v tu chvíli šťastný.

Než jsem se usadil na Novém Zélandu, mám za to, že jsem na tu zemi myslel jako na ostrov. Nebo spíš jako na dva ostrovy. Pokud už jsem se vůbec nad tou věcí zamyslel. Když jsem tam ale přijel, uvědomil jsem si, jak moc jsem se mýlil. Neměl jsem ani v nejmenším pocit, že bych se nacházel na ostrově. Moře není nikdy daleko, ale Novozélandané nepovažují zemi za několik ostrovů. Je národem. Možná ji milují obzvláště vášnivě proto, že se jeví tak křehce, jako pouhý kus vulkanického kamene, který nedávno povstal z věčnosti okolního moře, tak malý a tak vzdálený od každé pevniny.

Když jsme se však s Mimi odstěhovali z Aucklandu na Waiheke, tehdy jsme se skutečně odstěhovali na ostrov. Ačkoliv ležel jen hodinu cesty a Auckland byl vidět na druhé straně zálivu Hauraki Gulf, nikdy jsme se nezbavili dojmu, že jsme na moři. Výhled z domu nás přesvědčoval, že jsme tu jedinými obyvateli. Jedinými lidmi na světě. Viděli jsme jen strmě se svažující křoviska se slunečníky zeleného kapradí a v pozadí moře. Ústraní mi vyhovovalo, ale chovám podezření, že Mimi toužila po větší společnosti. Asi by kolem sebe uvítala více života, více zvuků. Pro mě byl výhled bez jakýchkoliv známek lidské existence hluboce uspokojivým základem života. Časem se pro mě stal nezbytností, čímsi, co musím mít, abych byl vůbec schopen fungovat.

Ti, co na Waiheke jezdí pouze na léto, k němu mají krátkodobý a povrchní vztah. Přijedou, když mají dovolenou, a ostrov se změní. Zhluboka se nadechne a pohostinně se usměje.

Láskyplně tu invazi přijme. Pokaždé se mi uleví, když se dny ochladí a přívozy se vrátí k zimnímu jízdnímu řádu.

To první léto, když byly Mimi čtyři roky a na léto jsme si na druhé straně ostrova pronajali dům, takzvaný *bach*, jsem rozhodl, že Waiheke je pro nás ideálním místem. Poklidným, nenáročným. Přátelským. Když jsme tu část ostrova navštívili později, připadala nám i linie pobřeží změněná, jako by ji srovnala obří ruka. Pitoreskní letní domy nahradily okázalé luxusní vily a rozpínavé stavby. Místo už nebylo poklidné a už vůbec ne nenáročná a zjevně ani ne zrovna přátelské. Avšak na druhé straně ostrova, kam jsme se nastěhovali my, se bezbřehá expanze ještě nerozjela. Přestože byl přívoz nedaleko, já i Mimi jsme k němu jezdili na kole. Navykli jsme tomu jako tolika jiným novým součástem našeho života.

To ráno jsem pozoroval proud míjejících plachetnic a shluky jol, které zakotvily kvůli rybolovu, a uvědomil jsem si, že tak dobře už mi dlouho nebylo. Když vezmu v potaz naprostou absenci zlého tušení, připomenu si jednu dovolenou, kterou jsem s Mimi strávil v Evropě. Letěli jsme do Londýna, kde jsem se zúčastnil několika obchodních jednání, a pak jsme se vlakem vydali přes Francii na jih do Itálie. Byla to Mimina první návštěva zahraničí. Bylo jí osm let. Na konci cesty jsme zůstali několik nocí v Neapoli. První den jsme zajeli do Pompejí a druhý den jsme navštívili archeologické muzeum. Vzpomínám si na Mimin nešťastný obličej, když jsme se dívali na hrozivě živoucí tvary ze sádry, odlitky v pemze, kde těla lidí zahynulých v tom starobylém městě zanechala poslední otisky. Obzvláště ji dojala skupina čtyř lidí, dvou dospělých a dvou dětí. Bylo vidět, že děvčátko má pečlivě spletené vlásky, a zaznamenal jsem, jak si Mimi přitáhla přes rameno vlastní copánek a jemným konečkem si přejížděla rty, zatímco oči nespouštěla z exponátů před sebou. Nahlas jsem jí, byť s drobnými úpravami, přečetl příslušný text, a hladil ji přitom po vláskách. Z muzea jsem odcházel s myšlenkou, jak naprosto nevědomí blížící se katastrofy ti lidé působí. Jen málokomu se podařilo

vzít něco s sebou, když se snažili uprchnout. Čtyřčlenná rodina měla skříňku se šperky a malou sošku, nic víc. Myslel jsem na to, jak se zřejmě vzbudili do nádherného srpnového dne a pustili se do každodenních ranních činností, zatímco se příčina jejich smrti vařila v kráteru Vesuvu. Matka možná česala vlásky své dcery právě ve chvíli, kdy k nebi začaly stoupat první pramínky kouře.

V životě se nám nedostává varování. Zlomové události jako by varování předcházela nejřidčeji. Člověk možná češe vlásky svému dítěti nebo mu posílá vzdušný polibek a nad hlavou se mu zatím tyčí zkáza.

Když jsem vystoupil z přívozu a šlapal na kole po Queen Street, všude kolem spěchali lidé s pevně vytyčenými cíli, zatímco já sám jsem jen mírným tempem proploval kupředu. Vyjel jsem na K-Road, přes ni dolů na Khyber Pass Road a dál k Newmarketu, kde se ulice nořily do letní nehybnosti a činnost v butikách podél Broadwaye jako by byla ochromena. Trochu se mi motala hlava, zaskočil mě pocit, že jsem vyvržen do ostrého světla a nemám kde se ukrýt. Když jsem dojel k parku Domain, velká travnatá plocha byla téměř prázdná a muzeum spočívalo na svém vršku v povýšeném tichu. Zaparkoval jsem kolo a vydal se po oslnivě zelené ploše, vystoupal k muzeu a usadil se na jeho prostorném schodišti. Na širokých plochých kamenech seděly spoře rozesety skupinky návštěvníků a několik dětí si dole hrálo na honěnou.

Uvědomil jsem si, že jsem do budovy nevkročil, co byla Mimi malinká. Tehdy jsme neměli žádnou společenskou základnu, pouze pár přátel, a zavedli jsme si tedy několik činností, které jakýmsi způsobem zaplňovaly prázdnotu a odrážely nadšení druhého pro nové či známé zážitky. Patřila k nim i pravidelná návštěva muzea, kde jsme si oba našli oblíbená místa. Pro Mimi to byly setmělé místnosti plné předmětů z ostrovů Tichého oceánu. Obzvláště ji fascinovaly obřadní masky. Do omrzení dokázala stát s nosem přitisknutým na skle a pokaždé jsem ji odtamtud musel odtáhnout. Pro mě bylo

takovým místem *Memorial Hall*. Místnost s vysokým stropem a stěnami pokrytými pamětními deskami se jmény těch, kteří zahynuli ve válkách, mě pokaždé stejně dojímala.

Časem naše návštěvy muzea začaly řídnout a nakonec jsme s nimi přestali úplně. Někde cestou jsme se od sebe začali vzdalovat a zároveň se nám rozrostly vlastní společenské okruhy a i ty se od sebe vzdálily. Měl jsem vycházet z toho, že jde o přirozený vývoj, ale nikdy jsem o tom nebyl plně přesvědčen. Když do mého života přibyla Mimi, zcela mě zaskočila a já byl špatně připravený. Když na to teď myslím, nejdůležitější události mého života tvořily samostatné děje, ke kterým dochází pouze jedinkrát. Můj život je sledem nenazkoušených představení. Jak jsem tak seděl na kamenném schodišti pod nemilosrdným světlem novozélandského slunce, bezstarostná touha po něčem napínavém se pomalu rozplynula. Místo toho jsem se cítil jako nahý, přistižený takový, jaký jsem. Amatér, diletant. Muž se sláтанou minulostí a bez jasných cílů pro budoucnost. Zároveň jsem měl pocit, jako bych byl vyslán na misi, jako by se mě Mimi snažila přimět pochopit, že v mém životě existuje zásadní aspekt, o kterém nemám ponětí, a že mě poslala, abych k němu hledal vodítka.

Vstal jsem, vyšel po schodišti a prošel lítačkami. Vnitřek budovy působil v kontrastu k oslnivému vzduchu venku tmavě a nehybně. Kromě zaměstnanců u vchodu a v muzejním obchodě tam nikdo nebyl, zdálo se, že budova je opuštěná. U otočného turniketu jsem položil bankovku do krabice na dobrovolné příspěvky a vešel dovnitř. Trochu bezcílně jsem se tam potuloval s myšlenkami zaujatými procesem, který nevyžaduje vědomou spolupráci. Nebo jsem prostě jen měl chuť vypnout. Najednou jsem se ocitl v nejvyšším patře, v *Memorial Hall*. Pohledem jsem klouzal po jménech na deskách, které pokrývaly stěny, a v tu chvíli jsem si uvědomil, jak neskonala práce byla vynaložena na vytesání všech těchto písmen, všech těchto jmen. Napadlo mě, že ta čistě technická práce nemusela znamenat, že někdo přemýšlel nad člověkem, který se za jménem

skrývá. Bylo možné, pravděpodobné a možná přímo nutné omezit se v práci na pouhou praktickou výzvu, otázku umístit správné písmeno ve správném pořadí, úkol, při kterém šlo o milimetry a prach z tesaného kamene. Podivně mě zasáhlo pomyšlení, že jména byla do kamenů vytesána zcela jednoduše jako ozdobný dekor.

Stál jsem tam s rukama za zády a začal jsem soustředěně číst. Zatímco rty němě formovaly jména, vzdouval se ve mně rozměr té obrovské ztráty: smutek nad všemi těmi mladými životy, které byly tak náhle zmařeny, nad sny a nadějemi, které nebyly nikdy naplněny. Připadalo mi, jako by jména padala jako slzy do velké černé tůně, kde se nešíří žádná kola po hladině, jen je tiše pohlcuje, aniž by se zčeřila. Síla té představy mě ochromila. Na krátkou chvíli jako bych se nemohl pohnout. Pak jsem si na druhém konci síně všiml starého muže se slaměným kloboukem v rukou a pohledem upřeným na jednu desku. V tu chvíli jsem si uvědomil, že se v pamětní síni dá načerpat i jistá útěcha. Vytesaná písmena byla hmatatelným důkazem existence dotyčných lidí. Mají příbuzné a přátele, kteří nesou dál vzpomínky na ně. Jména nejsou jen znamením v kameni. Každíčké z nich je stále ještě nabitě životem.

Musel jsem se skutečně vědomě přinutit, abych síň opustil. Zabloudil jsem a nemohl najít schodiště. Zahnul jsem za roh a ocitl se v *Holocaust Gallery*, galerii věnované Vyhlazení. Malá tmavá místnost byla plná jednoduchých skleněných vitrín s rodinnými fotografiemi, dokumenty a památkami, které poskytli židovští uprchlíci. Byl jsem tam jediným návštěvníkem a pomalu jsem procházel úzkými klikatými uličkami. Po chvíli mi zrak padl na fotografii v prosklené vitrině na zdi. Byla větší než na pas a zdálo se, jako by to byl portrét pořízený ve fotoateliéru. Zobrazoval prostovlasou hlavu a ramena mladého muže na tmavém pozadí. Muž byl pěkně oblečený do tmavého saka, bílé košile a kravaty. Zastavil jsem se, pohnutý vážnou tváří, jejíž oči na mě hleděly klenbou

času. Formální výraz snímku ztěžoval určit, jak starý mohl muž tehdy být, jako by záměrně vystupoval starší, než ve skutečnosti byl, a já si pomyslel, že mu bude lehce přes dvacet. Tmavé vlasy měl sčesané dozadu a hleděl přímo do fotoaparátu s vážným sebevědomím a lehce pozdviženým obočím. Nebo tím výrazem možná jen maskoval vnitřní nejistotu. Dobrou chvíli jsem pozorně zkoumal jeho tvář, a teprve pak jsem vlevo od fotografie uviděl malý štítek. *Adam Lipski, narozen 1920, Krakov, Polsko*. Nejprve jsem jméno četl v duchu, pak jsem ho zašeptal. Zakryl jsem si dlaní ústa a bradu, abych přemohl závrať. Pak jsem si přečetl stručný text pod jménem.

Bratra Adama jsem naposledy spatřila v listopadu roku 1939. Slyšela jsem, že s dobrým přítelem uprchl do Litvy. Naposledy se nám ozval asi o rok později. Adam byl nadaným houslistou a měl před sebou slibnou mezinárodní kariéru. Pro mě ale byl především milovaným starším bratrem. Nikdy jsem na něj nepřestala myslet. Nikdy jsem ho nepřestala hledat. Nikdy jsem nepřestala doufat.

Text byl podepsaný *Clara Friedová, Wellington*. Stál jsem tam před vitrinou s očima upřenýma na fotografii a šeptem jsem pronášel to jméno.

„Adam Lipski.“

Když jsem konečně místnost opustil, sešel dolů a pokračoval ven na schodiště, uvědomil jsem si, že jsem byl uvnitř dobře přes hodinu. S přimhouřenýma očima jsem hleděl na město a moře za ním, třpytivou plochu, která se v dáli ztrácela v lehkém oparu. Svět se jevil nezměněný a zrovna jako obyčejně, a zároveň jsem cítil, že stojím na pokraji zásadní a neodvolatelné změny. Jako bych byl nějakým záhadným způsobem postaven na začátek stezky, kterou ještě nejsem schopen rozoznat, zatímco svět přede mnou se rozprostírá třpytivě prosluněný a bezstarostný. Zašel jsem do muzea bezmyšlenkovitě a vyšel s naprosto novým pohledem na sebe i svět kolem.

Jmenuji se Adam Anker. Ale kdysi dávno jsem se jmenoval Adam Lipski. Narodil jsem se v Krakově, v Polsku. Když jsem hleděl do očí neznámého muže, muže, jehož jméno jsem sdílel, poprvé v životě jsem zaslechl zvuk nikdy nepoložených otázek, a náhle mě zasáhl silný a neodbytný pocit, že nemám času nazbyt.

5 ● ● ● Toho večera jsem se vracel na Waiheke brzy, naprosto nevědomý dosahu toho, co se rozpoutalo.

Stál jsem na horní palubě přívozu se studenou plechovkou piva v ruce a přemýšlel o prožitém dnu a jeho možném dopadu. Zpátky cestovalo lodí už víc lidí, ale nahoře na palubě bylo jen pár roztroušených skupinek. Paprsky teplého odpoledního světla dopadaly šikmo na vyhřátá sedadla a cestující. Malé dítě se smálo mamince na klíně, skupinka dívek se chichotala a štítky jejich kšiltovek do sebe narážely, když se k sobě nakláněly. Ústa mi plnila chladivá, hořká chuť piva a cítil jsem, jak se pomalu uvolňuji. Díval jsem se na moře, po jehož třpytivé hladině plulo množství lodí rozličných velikostí a druhů. Lehký vánek chladil pokožku a zlatavé světlo měkce hladilo zrak.

Když jsem doma otevřel dveře, vyrazil proti mně horký, nevětraný vzduch. Prošel jsem velkým pokojem a otevřel posuvné dveře na verandu. Osprchoval jsem se, a místo abych hledal v lednici něco k večeři, vyndal jsem si další pivo a posadil se venku do lehátka. Soumrak pro mne byl odjakživa nejmilejší částí dne. Když den končí, nastává čas zamyšlení a mozek může zpomalit. Většinu kreativní práce vykonávám večer a v noci. Je to možná i zvyk z dob, kdy Mimi byla malá, ale vlastně si to nemyslím. Jako dítě jsem za noci nechával

myšlenky se toulat, naprosto bdělý, když se svítící ručičky na budíku setkaly na půlnoci. Tehdy se mě, stejně jako nyní za soumraku, zmocnilo očekávání a naděje, že mi klid noci pomůže dosáhnout takového druhu tvořivého transu, který ke své práci tolik potřebuji.

S dvouletým odstupem pozoruji nyní sám sebe, jak tam tak sedím v lehátku v postupně odumírajícím světle, a zřetelně si vzpomínám na pocit klidného odhodlání. Pomalu jsem dopil pivo, vešel dovnitř a nechal dveře otevřené noci a můrám. Přistoupil jsem k malému psacímu stolku, na kterém stál můj notebook. Nenamáhal jsem se k němu usednout a jen jsem sledoval, jak se rozsvěcí obrazovka, a naslouchal známým tónům, když se počítač nastartoval a zapojil. Několik kliknutí a už jsem měl informaci, kterou jsem potřeboval. Clara Friedová bydlela v Hataitai ve Wellingtonu. Zapsal jsem si adresu a telefonní číslo. Pak jsem si sedl a znovu položil prsty na klávesnici. Odpoledne nabité myšlenkami na vzdálenou minulost otevřelo dveře minulosti bližší. Jedno vedlo k druhému. Rychle jsem našel jméno, které jsem hledal, a na papír napsal ještě jedno číslo. Tvoje číslo, Cecílie. Díval jsem se na tvoje jméno na obrazovce: Cecílie Hägg. Poznával jsem i adresu. Ostrov.

A pak zazvonil telefon.

Bylo něco po osmé a vzpomínám si, že jsem odvrátil zrak od počítače a pohlédl ven otevřenými dveřmi do slunce, které zapadalo na druhé straně moře. Nad konstrukcí Sky Tower visel šedofialový mrak, jako by se zachytil na její špičce.

Naprosto jasně si vzpomínám, že jsem neměl nejmenší tušení. Pravdou je, že když jsem se natáhl po telefonu, ucítil jsem v důsledku neobyčejného dne dychtivost smíšenou s čímsi, co bych nejjednodušeji nazval rozhodností, znovuzrozeným očekáváním.

Byl jsem naprosto nepřipravený.

Ne že by bylo možné se na takový telefonát připravit. Nebo že by to na věci mohlo něco změnit.

Zvedl jsem sluchátko a prohlásil se, a přitom jsem trochu roztržitě zasunul papír se zapsanými telefonními čísly pod podložku na myš. A pak jsem poslouchal, zatímco mi vlna výbuchu obrovskou silou rozmetala život na kusy a ty se rozpustily v prázdnou nicotu.

Pak už zbylo jen ticho.